

ע ק ר י
ה ס ו ג י ז ר ת

בגדר קנין הקידושין

א. לשון קידושין

בגמ' קידושין בב' מבואר שלשון קידושין הוא מלשון הקדש, כלומר שהבעל אוסר במעשה הקידושין את האישה על כל העולם ועושה אותה כהקדש, וביארו התוספות שם בד"ה דאסר² שהפירוש הרי את מקודשת לי כלומר הרי את מקודשת ואסורה לכל העולם בשבילי.

ב. אם הקידושין הם בעלות קנינית או איסורית

האחרונים חקרו בגדר קנין הקידושין (א) האם הקידושין פועלים מלבד האיסור גם תורת בעלות קנינית של הבעל על האישה, או שאין לבעל באישה כל זכות ממונית רק קניין לאישות בלבד.

אחרונים

ג. השיטות שיש לבעל זכות קנין באישה

התוספות רא"ש כתובות בב ד"ה נסתחפה³ כתב להדיא שהאישה (ב) קנין כספו של האיש (ג) כמו עבדו שורו וחמורו. עוד כתב בקידושין ה,א ד"ה והאי⁴ שהאישה נחשבת קניין כספו לפי שהבעל מושל בה והיא משועבדת לו.

תוספות
 רא"ש

וכן כתב התשב"ץ ח"ב סי' סז⁵ דפשוט (ד) שיש באישה גם קנין, דאם לא כן איך יוכל האיש לאוסרה על אחרים והרי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו.

תשב"ץ

הרחב דבר

כמו שורו וחמורו, אלא שהזכויות שיש לו בה הם בתורת קנין בעלות כמו שורו וחמורו.

(ד) ועי' בקהילות יעקב סי' ג' ד"ה ולענין שכתב מסברא דפשוט שמלבד עשיית קדושה ואיסורין, עושה המקדש גם קנינים וזכויות באשה, שהרי בדבר שאינו שלו לא שייך שיעשה בו איסורין, ואיך יאסור אשה שאינה שלו, וגם מה שייך ענין קנין כסף לגבי עשיית חלות איסורין וע"כ דיש גם קנין ממוני, ושוב הביא דכ"כ התשב"ץ הנ"ל.

וביאר עפי"ז מה דמבואר בגמ' זא דלא שייך פשטה קידושין ככולא משום דאיכא דעת אחרת, והיינו דע"כ ללבד מהקדושה יש גם דיני בעלות וקנין, וע"כ בקנינים אין שייך פשטה דוהו רק דין לגבי הקדשות.

(א) וראה עוד להלן שיש לדון האם מעשה הקידושין של הבעל יוצר איסור באישה כלפי כל העולם, ומכוחו של איסור זה נוצר מצב אישות ביניהם כיון שאיסור זה מייחדה אליו.

או שאדרבא עיקר מעשה הקידושין הוא קניין באישה שזוכה בה הבעל שתהיה שלו, ומכוח זכות זו של הבעל נגזר האיסור על כל העולם שהרי היא אשת איש.

(ב) ומבאר עפי"ז למה בנולדו באשה מומין אמרינן נסתחפה שדהו, משא"כ היכא שנולדו בו מומין כופין אותו להוציא.

וכעפי"ז כתב הגר"א ביאר הגר"א אהע"ז ניד שהאשה אחר הקידושין היא קנין כספו כמו שורו וחמורו.

(ג) ומיהו ודאי אין הכוונה שגופה של האישה קנוי לבעל

תוספות
 רא"ש

גר"א

קהילות
 יעקב

לשון המראה

בשטר ובביאה. 5 דאילו תנא לישראל דקדושי, הוה מצוי למיתני האיש מקדש, ושמעין שפיר מינה דאינה מתקדשת אלא לדעתה, שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו בהקדש, ואשה אינה נאסרת בהקדש אלא מפני שקנאה האיש מדעתה והויא שלו, וקנינו ואיסורו

1 ומאי לישראל דרבנן דאסר לה אכולי עלמא כהקדש. 2 והרי את מקודשת לי, כלומר להיות לי מקודשת לעולם בשבילי. 3 משום דהאשה קנין כספו של האיש כמו עבדו שורו וחמורו ותלויה במולדו. 4 כיון שמושל עליה ומשועבדת לו מיקרי קנין כספו אפילו קנאה

וכן נראה מדברי הרשב"א (ה) גיטין עה,א⁶ (ו) וביבמות עב, ד"ה אלמא⁷ (ז) שהאשה קנויה לבעלה. וכן יש להוכיח מדברי הר"ן קידושין ה,ב⁸ שכ' שבספק קידושין מעיקר הדין האשה מותרת משום שהמוציא מחבירו עליו הראיה, ומבואר לכאו' שבקידושין מלבד האיסור (ח) ישנו אף בעלות והכנסה לרשותו.

רשב"א
 ר"ן

ד. לשיטות אלו, אם הם שני קנינים שונים או תלויים זה בזה

הזכר יצחק ס' כג⁹ כ' (ט) שהאחד תלוי בשני, דא"א לאסור לעולם בלא קנין, וכן א"א לקנותה בלא שאסרה על כל העולם.

זכר יצחק

ובתשב"ץ שו"ת ח"ב ס' סו¹⁰ מבואר שקודם צריך לקנות את האישה ורק אז אפשר לאוסרה, והיינו

תשב"ץ

הרחב דבר

שהקנין איסור הוא בבעלות הבעל ולכן נחשב הדבר שהוא מפסיד משלו בגירושין.

קוב"ש

(ח) אך בביאור דברי הר"ן הללו מצאנו בזה דיעות באחרונים, דאמנם הקובץ שעורים קידושין אות כח כ' להדיא דהיינו חוקת ממון, מ"מ בפנ"ז שם ובשו"ת רעק"א מהדרק סי' לו ד"ה והנה למדו דכוונתו לחוקת פנויה, וא"כ ליכא ראייה לנידון דידן.

פנ"ז
 רקע"א

(ט) אמנם הוסיף שם שאף שמלכתחילה א"א לאחד לחול בלא השני, אבל אחר שחלו שניהם וכבר נאסרה האשה, אז אף שיתבטל הקנין מ"מ האיסור נשאר במקומו.

זכר יצחק

ומבאר עפ"ז מה דמצי לגרש את אשתו ולומר לה הרי את מגורשת ואי את מותרת לכל אדם, והיינו שהקנין פוקע ונשאר האיסור, וכן כשמגרשה חוץ לפלוני הענין שהקנין פוקע גם לגבי אותו פלוני אלא שהוא משייר את האיסור כלפיו.

(ה) דהרשב"א שם ביאר שכל מה דאמרינן שנתניה בע"כ לא שמה נתניה, הוא רק בנתניה שמפסיד בה הנותן דבר שהוא שלו, וכמו לגרש בעל כרחו שהבעל מפסיד משלו כיון דהאשה קנויה היא אצל הבעל וקנינו, וע"כ א"א לסלקו בע"כ.

רשב"א

(ו) דכ' שם שהאשה קנויה קנין גמור כעבד כנעני ולא כעבד עברי שאינו קנוי קנין גמור.

רשב"א

(ז) אמנם מדברי הרשב"א בשיטת"ק כתובות נטא גבי יקדשו ידיך לעושיהן, משמע שאין האישה קנויה לבעלה.

רשב"א

וכן הביא האבני מילואים בס' כח,א דעת הרשב"א דביאר הגמ' קידושין ג' דהמקדש בהנאת מלוה היינו דארווח לה זימנא אינו אלא הערמת ריבית, ובי' הרשב"א דהטעם משום דכיון דלא קנה את גופה ממש לא הוי ריבית גמורה.

אבני
 מילואים

וע"כ דנהג אחרונים יפרשו את דברי הרשב"א הללו בגיטין שאין כוונתו לקניין ממוני אלא לקנין איסור, אלא

לשון המראה

או לא, דאפשר דמדאורייתא שריא משום דאיכא למימר העמד אישה על חזקתה, דמאי שנא מכל תיקו דממונא דאמרינן ביה העמד ממון על חזקתו, והסכימו בו כל גדולי האחרונים ז"ל שאפי' תקפו תובע מוציאין מידו. 9 דשני דברים איכא בקידושין קנין ואיסור, אבל באמת חדא בחדא תליא, דבלא קנין אי אפשר לו לאסרה אלא דקונה אותה ואסרה, רק אח"כ כל שכבר אסרה אז אף שיתבטל הקנין מ"מ האיסור נשאר, וכמו שאמרו בהמגרש לר"א דיכול ליתן לה גט שתהא מגורשת ממנו ולא תהיה מותרת לכל אדם, אבל חלות הקידושין אי אפשר לזה בלא זה, וכן אין דין הקנין חל כי אם כשאסרה על כל העולם בלא זה לא נתנה התורה דין הקנין באשה. 10 ואשה אינה נאסרת בהקדש אלא מפני שקנאה האיש מדעתה והויא

באין כאחד. 6 ומסתברא דלא אמר נתניה בעל כרחו לא שמה נתניה, אלא בנתניה שמפסיד בכך המקבל מה שהוא שלו, כי הא ד"ל לאשה הרי זה גיטין ע"מ שתתני לי מאתיים זוז, דאשה זו קנויה היא אצל הבעל, וקנינו קרייה רחמנא כדכתיב כי יקח איש אשה וקנין כספו היא, והלכך כשאתה בא לסלקו משלו בעל כרחו אל תסלקנו. 7 ואע"ג דאמרינן בפרק קמא דקדושין עבד עברי גופו קנוי, קנין גמור מיהא לא קני ליה דהא יוצא בגרעון כסף אי נמי בשש וביובל, משא"כ בעבד כנעני שאין לו יציאה לעולם אלא מדעת האדון, וה"ה והוא הטעם באשתו דקרינן ליה קנין גמור משום דאין לה יציאה מתחת הבעל אלא מדעתו. 8 ולפיכך אני מסתפק בכל ספק קידושין אי צריכה גט מדאורייתא

שאינן האיסור נמשך ממילא מחמת הקנין, אלא (י) שלאחר שקנאה, הבעל פועל בה איסור על כל העולם.

אולם הקובץ שיעורים אות נג¹¹ והגרש"ש בחידושו סי' יא¹² כתבו (יא) שהדבר תלוי באיזה לשון עשה הבעל את הקידושין, שאם אמר לשון הרי את מקודשת לי שהוא לשון הקדש הרי הוא פועל בה איסור וממנו נמשך הקנין וכשהוא אומר לשון הרי את ארוסתי הרי הוא פועל קנין שממנו נמשך האיסור.

קוב"ש
הגרש"ש

ה. השיטות שאינן לבעל זכות באשתו

הרא"ה קידושין בא¹³ ביאר את דברי רש"י במשנה ב,א ד"ה האשה¹⁴ שכתב האישה נקנית לבעלה,

רא"ה

הרחב דבר

אבל אינה קנויה לו.

ויש להביא ראייה שהאיסור הוא דבר אחר מהקנין מדברי השיטמ"ק המחודשים כתובות זב ד"ה זה לשון שהבא על ארוסתו עובר באיסור אשת איש, היות ובקידושין יש איסור א"א גם עליו שאינו נותר אלא בשעת הנישואין. חזינן שאפילו שהאשה קנויה לו עצמו ע"י הקידושין מ"מ האיסור א"א שלה חל עליו ג"כ.

(יא) ובוה ביארו את דברי התוס' קידושין גא ד"ה ונפשו ושם בע"ב ד"ה חציין שכתבו שהדין פשטה קידושין בכולה לא נאמר אלא במקדש בלשון קידושין אבל אם אמר הרי את מאורסת לא פושטים בה הקידושין, ועפ"י הנ"ל מבואר דענין פשטה שייך רק באיסור, וע"כ באמר לשון קידושין הוא פועל בה את האיסור כלפי כל העולם והאיסור פושט בכולה ונמשך מזה הקנין בכולה, אבל כשהוא אומר לשון אירוסין הרי הוא עושה בה קנין והיות ואין קנין לחצי אישה אינה מקודשת כלל.

ויעוי' עוד בקובץ ביאורים גיטין פז שדן אם האיסור נגדר כל רגע ורגע מחמת הקנין, באופן שאם יפסק הקנין יפסק גם האיסור, או שלאחר שחל האיסור הוא עומד

קוב"ש
ביאורים

(י) וכ"כ הקה"י יג,ב וביאר בזה את דברי הגמ' בר"פ המגיש שאדם יכול לקדש אישה חוץ מפלוני לדעת ר"א, שזה דבר שאינו שייך בקניינים אלא הכוונה היא שהוא משייר באיסור, שלא תהיה אסורה כלפי פלוני.

וכן מבואר במשיב דבר שרת ח"ד סי' לה דאחר שכ' שהאשה אינה קנויה לבעלה כלל אלא לענין אישות, ביאר דבאשה ישנם שני דברים, קנין וקידושין, והקנין הוא לאישות כמו עבד לענין מלאכת אדוניו, וקידושין הוא לאוסרה לעולם.

קהלות
יעקב

משיב דבר

ובזה מבאר ענין המקדש חייבי לאווין דאף שאינה קנויה לו לאישות מ"מ הקידושין תופסים לענין האיסור לבד, הרי שסבר דהאיסור אינו תולדה של הקנין.

ולכן הוצרכה הגמ' קידושין ס"ב ללמוד מאחות אישה שאין קידושין תופסים בא"א, דהו"א שאף שהיא קנויה לבעל לעשות מלאכתו מ"מ ברשותו תהא מותרת לאחר, ולזה ילפינן שיש בה גם איסור לכל העולם, והוא דבר העומד לעצמו ולא נגדר מהקנין.

עוד מבאר עפ"י שיטת הרמב"ם דהמקדש עובר מקודשת, וביאר דהוה רק לעשותה א"א לאוסרה לעולם,

לשון המראה

הגבוה וכו', והנה צריך לדון בקדושי אשה וכן בהקדש קדושת הגוף, אם צריך המקדש לעשות שני עניינים אלו או דסגי' באחד מהן, היינו אם צריך לכוון לקנות אותה וגם ליחד אותה או דמהני אם מכוון לקנין לחוד וממילא היא מתיחדת ע"י קנין זה וכו', וכן להיפך אם יכוון באשה להתייחדות אולי א"צ לכוון לקנין דענין התייחדות כזו מהני גם לקנין. **13** ואפשר שרש"י ז"ל הרגיש דלא צריך קנין אלא בדבר שקונה אותה הגוף, והכא לא שייך, וכן וקונה את עצמה ופרש"י ז"ל דקנין דהכא היינו לענין בעלה כלומר לקנין אישות. **14** האשה נקנית, לבעלה.

שלו, וקנינו ואיסורו באין כאחד. **11** וי"ל דבקדושין יש קנין ואיסור, והא דקדושין דומה להקדש הוא רק האיסור ולא הקנין, אלא שאפשר לומר שהמקדש עושה קנין והאיסור הוא בתולדה מכח הקנין או להיפוך, שעושה האיסור והקנין נמשך מהאיסור. **12** ונלע"ד לחומר הנושא, דסברי דבקדושין איכא באמת שני עניינים התייחדות וגם קנין, והם שני עניינים במושכל, דענין הקנין הוא מושכל הקניינים שאנו מציינים בכל חפצים הנקנים, וענין התייחדות הוא ענין אחר שהוא ענין קדושה ופרישות, שהוא ענין הקדש בקדושת קרבנות המיוחדת לתשמיש

שכוונתו לומר בזה (יב) שאין זה קנין רגיל ואינה קנויה לו אלא לאישות. הרמב"ן גיטין ט,א¹⁵ והר"ן שם¹⁶ כתבו להדיא שלא טענינן לבעל שהגט מזויף (יג) לפי שאין האשה ממונו של בעל.

רמב"ן
 ר"ן

וכן מבואר בריטב"א כת"י גיטין דף לט,ב ד"ה מה אשה¹⁷ שהטעם שהגמ' אומרת שם שגט אשה הוא איסורא ולא ממונא, (יד) לפי שהאשה לבעלה אין לו בה אלא קנין איסור ולא קנין ממון.

ריטב"א

ו. הנפק"מ אם הקדושין הם קנין ממוני או רק איסורי

א. דעת הסמ"ע ח"מ קצ,א¹⁸ שכסף קנין בשדה הוא כסף שיווי, והט"ז שם¹⁹ תמה עליו מקידושין

סמ"ע
 ט"ז

הרחב דבר

מחלוקת אחרונים בביאור דברי הר"ן הללו. (יד) וכך נקטו עוד הרבה אחרונים שאין לבעל באשתו כל קנין ממוני, רק שהוא אוסר אותה לעולם.

אבני
 מילואים

והיא שיטת האבני מילואים²⁰ בביאור דעת הרשב"א, דלא חשיב ריבית היכא דארווח לה זימנא וקידשה בהנאה זו משום דאין גופה קנוי לו.

ועפ"י²¹ מבאר האבנ"מ²² לא,א, החילוק בין נותן מתנה לחבירו ואומר לו הרי"ז לחצי"ך, דאמרינן פשטה המתנה בכולו, לבין מקדש אשה לחציו דאינה מקודשת ולא אמרינן פשטה, ותי' דשאני מתנה דהיא קנין שפיר פשטה קנינו, אבל אשה שאינה קנינו דבעל לא אמרינן פשטה.

עוד מבאר עי"ז מ"א²³ דאף אם נימא דתלויה וקני לא מהני היינו בשאר דברים, כיון דלקנות בעי רצון טפי, אבל לגבי קידושי אשה מהני אפי' בע"כ, כיון דאין באשה תורת קנין לגבי בעלה. וכענין זה נקט בשערי חיים קידושין סי' ו-ב אות ג.

ובאבני מילואים²⁴ בשרת סי' זי ד"ה ואנתי מקשה היאך ארוסה אוכלת בתרומה והלא אין לבעל בה אלא קנין איסור ובקרא כתיב קנין כספו, וביאר דכיון דקנין איסור שאסורה לכל העולם נקנה ע"כ כסף קידושין אותו כסף מיקרי קנין כספו, אבל לעולם אין באשה שום קנין ממוני לבעלה.

לעצמו ואינו מתבטל.

ומוכיח מהא דבעינן לימוד להא דאשה ניתרת במיתת הבעל אף דליכא קנין למת, ע"כ דאף דאין קנין מ"מ האיסור לא נפקע.

וטעם הדבר ביאר שם דאיסור א"א הוא קדושת הגוף דלא פקעה בכדי, ורק ע"י מעשה ניתר האיסור. וע"ע שם מה שהאר"ך לבאר עפ"י יסוד זה.

(יב) וכן מדוקדק מדברי רש"י שם ד"ה וקונה שכתב וקונה את עצמה להיות ברשותה לינשא לאחר, ומשמע שכל עניין הקידושין אינם אלא לדבר זה שהיא אסורה לאחרים.

רש"י

(יג) ובוה דחו ראיית התוס' דכשם שלא טענינן מזויף לבעל כשהאשה באה עם הגט לינשא ה"ה דלא נטעין לבא להוציא ממון ע"י שט"ח שלא בפניו, וחילוק הרמב"ן והר"ן דוודאי להוציא ממון טענינן מזויף אבל אשה אינה ממונו של בעל ולא חשיב להוציא.

רמב"ן
 ר"ן

ועי' בברכת שמואל²⁵ ב"מ יג,א דביאר, דאף אם נימא דכל זמן שהאשה ברשות בעלה ה"ה כחזקת ממון, זהו רק כשלא נתגרשה אבל כשבאה עם גט ממילא עומדת ברשות עצמה, וע"כ לא טענינן מזויף.

ברכת
 שמואל

אמנם הבאנו לעיל סק"ה להוכיח מהר"ן דיש בקידושין קנין ממוני, מדכ' דכל ספק קידושין מותרת משום דהמוציא מחברו עליו הראיה, אולם עיי"ש דהבאנו בזה

לשון המראה

גופה קנוי לבעלה ומתקנתא דרבנן הוא זוכה במציאתה ובמעשה ידיה, ואין לבעלה באשה אלא איסורא. 18 אבל אין לומר דלא איידי כאן בכסף שנותן בשביל שיווי המקח, אלא שנותן לו פרוטה, שבפרוטה זו נשתעבדו זה לזה, זה לקנות וזה למכור וכו', דזה אינו, דהא קנין כסף נלמד משדה עפרון וכסף הנזכר בשדה עפרון היינו דמי שווי השדה. 19 לא הבנתי דבריו, דהא כ' רמ"א סי"ז באמר ערבוני יקון קנה הכל, ועוד הא

15 שבדאי כל הנפרע שלא בפניו ומן היררשים ומן הלקוחות צריך הוא לקיים שטרו, דאפוקי ממונא לא מפקינן בלא שטרא דמקוים, אבל זה אינו דומה למשנתנו, שאין אשה זו ממונו של בעל אלא ברשות עצמה היא לינשא. 16 ואין אלו ראיות, דממתני' ליכא למגמר לפי שאין אשה זו ממונו של בעל, אלא ברשות עצמה היא להנשא ואנן לא מנעינן לה. 17 וכיון דמאשה ילפת דוק מינה דאשה, מה אשה דאין

אשה שנעשים בפרוטה ובהכרח אינם ניתנים עבור שווי האישה אלא לקנין, (טו) אמנם דעת הרבה אחרונים שאף כסף קידושין הוא כסף שיווי. ונידון זה הוא תלוי בהגדרת קנין הבעל באישה, שבדאי שאין צריך כסף שיווי אלא א"כ יש לבעל קנין ממוני באשתו.

ב. האבני מילואים מג,ב²⁰ חידש (טז) שמועיל דעת אחרת מקנה בקידושין ביאה של קטן, (יז) וכן נקטו עוד הרבה אחרונים, וזה ודאי שייך רק אם קנין הקידושין הוא ככל הקנינים ואינו רק דיני איסורים שחלים על האישה.

ג. הגרנ"ט ס' צא²¹ חידש (יח) שאין האישה צריכה לזכות בכסף הקידושין אלא די בכך שיתנם לה, וכמו בגט שאין האישה צריכה לזכות בו, וזהו רק אם נאמר שאין הקידושין קנין ממוני.

ד. האבני נזר אבן העזר קכד, יא-יב²² כתב שבנידון זה יש לתלות האם עדים שמעידים שהאישה נתגרשה צריכים להעיד כך בפני הבעל או לא.

אבני
מילואים

הגרנ"ט

אבני נזר

הרחב דבר

תתקדש, אבל אין הפירוש שהוא מתחייב לתת מנה תמורת האשה שהרי אין הוא קונה בה כלום.

(טז) וזה ודאי דלא כדעת הר"ן נדרים כט שהאישה מפקרת את עצמה.

(יז) כן מבואר ג"כ בדברי הרע"א בשו"ת תנינא נו וכ"כ הנודע ביהודה תנינא ס"ג נד והחתם סופר באה"ע ס"י ק"ג.

וכן מבואר ברמ"ה ב"ב מאא ובדף נגא, וכן בתוס' קידושין ט"א ד"ה אומר אדם שקטנה יכולה לזכות בכסף הקידושין ע"י דעת אחרת מקנה.

(יח) ובוהו יישב הגרנ"ט שם את קושיית התוס' להלן יט"א, איך יכול האב לעשות את ביתו קטנה שליח לקבלת הקידושין והרי אין לו יד לזכות לעצמה, ולפי"ז א"ש דבאמת אין האישה צריכה לזכות בכסף הקידושין רק לקבלם.

אכן התוס' שם תירצו שהקטנה יכולה לזכות בכסף הקידושין מדין דעת אחרת מקנה, וזהו לשיטתם שהקידושין הם קנין ממוני אבל אם אין הקידושין קנין

ובחלקת יואב אה"צ ס"ב מבואר דוקא נשואה אמרינן דהיא קנינו של בעל, אבל ארוסה אין בה קנין אלא איסור גרידא, ומבאר דמה דבעינן בקידושין ס"ג ילפותא דאין קידושין תופסין בא"א, היינו ארוסה דאינו אלא איסור אבל נשואה דמקנה עצמה היאך יתפסו בה קידושין לאחר דאינה יכולה להקנות עצמה שוב.

וע"ע שם ס"ו ודהביא לזה ראייה ממה שנאמר בפסוק מי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה, הרי שאין ליקוחין באשה לפני הנישואין, וע"ע שם מה שהקשה דא"כ היאך הבעל אוסר אותה באירוסין לעולם והרי אין אדם אוסר דבר שאינו שלא, עיי"ש מה שתי'.

(טו) ראה באבני מילואים ס"ג, שכתב שהפרוטה באישה הוא כסף שיווי הואיל והאישה מקנה את עצמה בפרוטה, וכשהיא מקפדת על יותר או הפרוטה היא רק תחילת הפירעון.

אמנם הגרנ"ט צ"ב כתב שכשאדם אומר לאשה התקדשי לי במנה, אין זה כי אם תנאי שאם לא יתן לה המנה לא

חלקת יואב

רע"א
נוב"י
חת"סרמ"ה
תוס'

הגרנ"ט

אבני
מילואים

גרנ"ט

לשון המראה

והיתה. 22 אך י"ל לפי מה שכ' הרשב"א פ"ק קידושין גבי ארווח לה זימנא שמתקדשת אליו בהנאת הרווחת המעות לא חשוב רבית גמור, דגופה ממש לא קניא ליה, והיינו שאין לארוס בארוסתו רק קנין איסור וכו', וע"כ י"ל כשמקבלין העדות שלא בפני הארוס לא חשוב שלא בפני בע"ד דטעם אין מקבלין שלא בפני בע"ד דאין חבין לאדם שלא בפניו, והכא לא חבין לי ולא מידי שלא הי' לו בה קנין לעצמה רק שאסרה על אחרים ואין העדות על הבעל רק עליו להתירה

גם גבי קנין דאשה בכסף נלמד מעפרון כמו דאיתא ריש קידושין, וזה פשוט דבאשה קונה אותה דרך נתינה לחוץ, לא בתורת שיווי מה שהוא שוה. 20 אבל בביאה יכול הקטן לזכות אותה, דלדעת רש"י הוי דבר של הפקר דעת אחרת מקנה אותו, ולכן זוכה אותה דהוי דעת אחרת מקנה אותו והיא האשה. 21 והנראה בזה, דבאמת שייך שהקידושין יחולו אפילו באופן דהיה רק נתינה, ולא קנתה האשה את הכסף, דבנתינה ברשותה ג"כ חלין הקידושין דילפינן מויצאה

ז. דיני הקדש שישנם בקידושין

- א. בגמ' ז'א²³ לגבי דין פשטה קידושין בכולה, מבואר דבמקדש חציה (יט) צריכים הקידושין לפשוט בכולה כמו בהקדש, ובתוס' שם ד"ה ונפשוט²⁴ כתבו שאין זה אלא כשמקדשה בלשון הרי את מקודשת ולא בלשון אירוסין.
- ב. בנדרים כטא²⁵ לגבי דין קדושה לא פקעה בכדי, דינה של אישה כהקדש והאומר היום את אשתי ולמחר אי את אשתי, לא פוקע הקידושין וכמו בקדושת הגוף.
- ג. בנדרים ו'ב לגבי נידון הגמ' אם יש יד בקידושין, כתבו התוס' שם ד"ה יש יד²⁶ שהטעם שדנה הגמ' שיהיה יד לקידושין משום שדינה כהקדש.
- ד. התוס' רי"ד ו'א²⁷ כ' שבעל האומר לאישה הרי זה קידושיך אינו מועיל, כדלא מהני בהקדש.
- ה. הריטב"א ב'ב²⁸ כתב שהטעם שא"א לקדש אישה בעל כרחיה, (כ) מחמת שאין אדם מקדיש ממון חברו בע"כ.
- ו. לגבי דין קידושי טעות כתב הרא"ש פ"ג סי' א'²⁹ וכן כתב הגר"א לה, כב³⁰ שהטעם שאינם חלים משום שהקדש בטעות אינו הקדש.
- ז. התוס' רא"ש נא³¹ כתב שכשם שגזולין שהקדיש את הגזילה אין חל ההקדש אפי' מדרבן, כך בא"א לא חלים קידושין כלל.
- ח. בהעמק שאלה קסה³² חידש שבאישה יש (כא) איסור מעילה.

תוס'

תוס' רי"ד

ריטב"א

רא"ש
גר"א

תוס' רא"ש

העמק
שאלה

הרחב דבר

- (כ) וכ"כ התשב"ץ ח"ב סי' סו והוסיף שם שכל הטעם שמקדיש אישה אינו נחשב כמקדיש דבר שאינו שלו, משום שקנין הממון שיש לו בה והאיסור שהוא פועל בה באים כאחד.
- (כא) וכתב שטעם זה יכול האב לקדש עובר לדעת
- ממוני אין היא צריכה לזכות בהם ודי בכך שהגיעו לידה. (יט) אלא שאמרו ש בגמ' דיון שבקידושין בעיני דעת אחרת אין הקידושין פושטים בכולה, ובתוס' שם בע"ב ד"ה חציין כתבו שאם האישה רוצה להתקדש כולה וקידש את חציה, פושטים הקידושין בכולה כמו בהקדש.

תשב"ץ

העמק
שאלה

תוס'

לשון המראה

דקידושין הוא לשון הקדש, ומה דיבור הוא זה דאמר לה זה יהיה ההקדש שלך, הלכך צריך שיאמר הרי את מקודשת לי בזה. 28 אבל קדושין לישנא דהקדש הוא, ופשיטא מילתא שאין אדם מקדיש ממון חברו בעל כרחו. 29 אבל אם טעה השליח ואמר מקודשת לי אין כאן בית מיחוש דהקדש בטעות לא הוא הקדש. 30 דהקדש בטעות לא הוא הקדש, דקידושין מטעם הקדש כמ"ש ב,ב ושם ז,א ובטעות לא וכו'. 31 דהקדש וקידושין ענין אחד הם כדאמרינן בפרק קמא דאסר לה אכולי עלמא כהקדש. 32 מיהו בטעמא דמילתא דהיא מקודשת ומכל מקום אסורה לבעלה וכו' מכל מקום לענין עובר אין שייך הקדש לקנין, דאע"ג דאין אדם מקנה את העובר, מכ"מ מקדיש, כדתנן וכו'

לעולם כן יש לומר. 23 אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא וניפשוטו לה קידושי בכולה, מי לא תניא האומר רגלה של זו עולה תהא כולה עולה. 24 ונראה שלכך דקדק רש"י ופירש דהא מקודשת בלשון הקדש קאמר לה, וכדאמר בריש פירקין דאסר לה אכ"ע כהקדש, שאדם עושה אותה כהקדש, לפיכך יש להיות דינה כהקדש, אבל אם היה אומר מאורסת או חד מהנהו לישני דלעיל, על זה לא היה מקשה ונפשוטו קידושי בכולה לפירוש זה. 25 א"ל רב המנונא קדושה שבתן להיכן הלכה, ומה אילו אמר לאשה היום את אשתי ולמחר אי את אשתי, מי נפקא בלא גט. 26 ו"ל דקידושין נמי כיון דאסר לה אכ"ע בהקדש, לכך מספקא לן דשמא יש יד לקידושין כמו הקדש. 27

ט. במשיב דבר ח"ד, מט³³ כתב שהטעם שאין ב"ד יכולים להפקיע קידושין מטעם הפקר ב"ד הפקר, משום שדין זה אינו שייך אלא בקנין ממוני אבל קידושין הוא כקדושת הגוף וא"א להפקיע הקדש.

י. הרש"ש נא³⁴, כתב שבקידושין יהיה דין בטל מקצתו בטל כולו כמו בנדירים, הואיל ודינו כהקדש.

ה. הטעם שאין קידושין של אחר תופסים בא"א

מהחלקת מחוקק מוד, ג³⁵ והבית שמואל שם בס"ק טו³⁶ והפני יהושע גיטין מג, א³⁷ מבואר (כב) שכל שתפסו קידושי ראשון אין קידושי שני תופסין באשה, ואפי' אם אין בקידושי הראשון איסור כרת.

אבל המקנה הל' קידושין קו"א מוד, יב³⁸ כתב שתופסין בה קידושי שני.

הרחב דבר

וכתבו האחרונים הנ"ל, שאין קידושין של אחר תופסים בה ואף שאין בה איסור כרת מ"מ כיון שתפסו בה קידושי הראשון הרי היא ברשותו ואין לה יד לקבל קידושין מאחר.

והחלקת יואב אבן העזר סי' ב ובאבני נור אהע"ז סי' תל כתבו לחלק בין קידושין לנישואין, שדווקא לאחר הנישואין האישה היא ממון בעלה, אבל משום קידושין בלבד אין בה אלא איסור ובעיניו להיקש מאחות אשה ללמוד שאין קידושין תופסים בה.

הרמב"ם בפירוש המשניות פ"ג מ"ה דאף שא"א להקנות דבר שלא בא לעולם אבל להקדיש לאוסרה לעולם יכול. ובעיקר היסוד שבקידושין יש איסור מעילה שנאמר ומעלה בו מעל, כתב גם הגר"י ענגיל ציונים לתורה כלל לט וביאר בזה כמה עניינים עיי"ש.

(כב) דדנו שם כל הנך אחרונים, בחציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה, שאין בה איסור כרת אלא אשם בלבד, האם יתפסו בה קידושין של אחר שהרי קידושין תופסים בחייבי לאווין.

לשון המראה

אכ"ע כהקדש. 34 ולעד"נ משום דבכ"ד מדמי הש"ס קידושי אשה הוי כקה"ג וכו' ולמדוין זה מדכתיב בסוטה ומעלה בו מעל, אלמא דמה שהיא נהנה מאיש אחר ה"ז מעילה כמו בנהנה מן ההקדש, ה"נ הוא הקדש לבעלה, וא"כ המקדש מעוברת ה"ה הקדש לכו"ע, אבל מכ"מ אסור להמקדש לבעול אותה עד שתהיה קנויה לו כדכתיב כי יקח איש אשה ובעלה. 33 ומזה אנו למדים שקנין אשת ישראל לבעלה אינו קנין שאר חפצים שב"ד יכולים להפקיר ולהפקיע שלא ברצון בעלים אלא כהקדש, וכמו שא"א לב"ד הגדול להקדיש בהמת האדם בלי רצונו ודיבורו שיאמר רוצה אני להקדיש, כך א"א לב"ד הגדול להפקיע קדושת אשה לאיש, וכדאיתא ריש מס' קידושין דאסר לה

מבכרת שהיתה מעוברת אומר מה שבמעיה וכו', והנה קידושי אשה הוי כקה"ג וכו' ולמדוין זה מדכתיב בסוטה ומעלה בו מעל, אלמא דמה שהיא נהנה מאיש אחר ה"ז מעילה כמו בנהנה מן ההקדש, ה"נ הוא הקדש לבעלה, וא"כ המקדש מעוברת ה"ה הקדש לכו"ע, אבל מכ"מ אסור להמקדש לבעול אותה עד שתהיה קנויה לו כדכתיב כי יקח איש אשה ובעלה. 33 ומזה אנו למדים שקנין אשת ישראל לבעלה אינו קנין שאר חפצים שב"ד יכולים להפקיר ולהפקיע שלא ברצון בעלים אלא כהקדש, וכמו שא"א לב"ד הגדול להקדיש בהמת האדם בלי רצונו ודיבורו שיאמר רוצה אני להקדיש, כך א"א לב"ד הגדול להפקיע קדושת אשה לאיש, וכדאיתא ריש מס' קידושין דאסר לה

חלקת יואב
אבני נור

חלקת
ב"ש
פני'

משיב דבר

רש"ש

חלקת
ב"ש
פני'

מקנה

וכן כ' האבני מילואים מוד, ד³⁹ (כג) שתופסין בה קידושי אחר.

אבני
 מילואים

הרחב דבר

א"כ כשקנו שנים בב"א יהולו קידושי שניהם, אבל כיון שנתחדש בהיקש שיש כאן איסור ערוה ממילא שייך בזה הדין של כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו שהרי כל אחד מונע את קנינו של חברו.

ויצא לפי"ז חידוש דין בחציה שפחה וחציה בת חורין שאם קדשה שנים בבת אחת יתפסו קידושי שניהם שהרי אין מעכב בה לדעתם אלא הקניין הממוני שבקידושיה.

האבן האזל אישות גב, כ' שההיקש נצרך לאישה שנתן לה בעלה גט ואמר לה הרי את מגורשת ואינך מותרת לשום אדם, שגדר הדבר הוא שאין לבעל קנין באישה כיון שגירשה ממנו, אבל איסור ערוה עדיין נשאר בה, ולאופן זה צריכים את ההיקש שאין קידושי תופסים בה.

וראה בקובץ ביאורים גיטין אות מה שהביא עוד אופן שבו נסתלק קנין הבעל ונשאר רק איסור, לפי מה שחידש שם שאישה מקודשת שנעשתה ערוה לבעלה לאחר הקידושי, שאף שפוקע קנין הקידושי עדיין היא א"א ובאופן זה נתחדש ע"י ההיקש שאין קידושי אחר תופסים בה אף שפוקע קנין הבעל.

אבן האזל

קובץ
 ביאורים

(כג) שהרי בגמ' קידושין סו,א למדו שאין קידושין תופסין באשת איש מהיקש לאחות אשה, וא"כ בשפחה שאין בה היקש יתפסו בה קידושין מאחר.

וזה לפי שיטתם, שבקידושין אין לבעל באישה כל קנין ממוני רק קנין לאיסור, וממילא א"א לומר שזכותו של הבעל באישה היא המונעת מאחר לקדשה, ולכן באופן שאין האיסור שבאישה מספיק בשביל שלא יתפסו בה קידושי אחר, שכן אין זה איסור כרת חלים באמת קידושי השני.

הקובץ הערות ג,ט והחזו"א קמח לרף סו דחו את ראת האבני מילואים מכך שהוצרכה הגמ' להיקש מאחות אשה ללמוד שאין קידושין תופסין בא"א, דלעולם גם בלא ההיקש לא היו הקידושין תופסין שכן האישה קנויה כבר לבעלה, והנפק"מ בהיקש הוא שהואיל והאיסור הוא איסור ערוה יהיה הולד ממזר.

עוד כתב הקובץ הערות שם שהנפק"מ בכך שאין הקידושין תופסים בה מחמת האיסור ערוה, הוא בשנים שקדשו את האישה בבת אחת, שאם מה שאין קנין השני תופס הוא מחמת שכבר קנה הראשון קנין ממוני

אבני
 מילואים

קובץ
 הערות
 חזו"א

קובה"ע

לשון המראה

לן אלא מהיקשא, ושם לא נפקא אלא חייבי כריתות דכתיב ונכרתו, וכיון דבשפחה חרופה ליכא לא מיתה ולא כריתות א"כ מנלן דלא תפסי בה קידושין, וא"כ נראה דודאי תפסי בה קידושין דלדין ליכא מידי דלא תפסי בה קידושין אלא חייבי מיתות וכריתות.

אבל בשפחה חרופה דאין בה כרת אלא אשם מנ"ל למילף דלא תפסי בה קידושין. **39** ולענ"ד נראה דבזה תופסין קידושי שני, דהא בפי האומר דף סז אמרו, מנלן דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות, ומייתי עלה מאחות אשה וכו', וכיון דא"א גופא לא נפקא